

ADELINA EMILIA MIHALI
(Cluj-Napoca)

PORECLE ȘI SUPRANUME DIN VADU IZEI, MARAMUREȘ

1. Introducere

Denominația personală se realizează atât pe cale oficială, convențională (sistemul denominativ oficial), prin nume de familie și prenume, cât și neoficial (sistemul denominativ popular), prin porecle, supranume, hipocoristice și diminutive. Între cele două sisteme se stabilește o relație de interdependență, deoarece multe nume de familie/prenume dispărute dintr-o comunitate se păstrează ca supranume, iar poreclele și supranumele au trecut, în momentul oficializării numelui de familie, în clasa antroponimelor oficiale.

1.1. Lucrarea de față analizează semantic și structural poreclele/supranumele din localitatea Vadu Izei, județul Maramureș, obiectivul nostru fiind reliefarea principiilor care stau la baza denominației personale și a dinamicii antroponimiei din comunitatea cercetată. Corpusul lucrării a fost extras din lucrarea monografică *Vadu Izei: carte de identitate*, semnată de Ioan Borlean (2020), verificat, în parte, prin discuții informale cu localnici. Pentru o viziune diacronică asupra sistemului denominativ popular din Vadu Izei, poreclele/supranumele actuale au fost comparate cu materialul excerptat din răspunsurile la *Chestionarul IV. Nume de loc și nume de persoană* (1930) [din *Chestionarele Muzeului Limbii Române*, anchetă prin corespondență realizată între 1922–1936], răspunsuri completate de învățătorul Teodor Utan.

1.2. Localitatea Vadu Izei, reședința comunei omonime formată din satele Vadu Izei și Valea Stejarului (anterior, Valea Porcului), este amplasată la confluența râului Iza cu Mara. Vecinii săi sunt: în est, Valea Stejarului, Oncești; în sud, localitatea Berbești (comuna

Giulești); în vest, Municipiul Sighetu Marmației; în nord-vest, comuna Rona de Jos și în nord-est, satul Coștiui (comuna Rona de Sus). La recensământul din 2021, se constată o scădere a numărului de locuitori din comună, 2542 față de 2659 de locuitori înregistrați la recensământul din 2011¹ și o creștere a numărului de persoane care se declară de etnie maghiară, respectiv ucraineană (vezi **Tabelul 1**).

Comună	An	Total Locuitori	Români	Maghiari	Evrei	Germani	Ucraineni (Ruteni)	Rromi
Vadu Izei	2011	2659	2555	-	-	-	5	-
	2021	2542	2542	6	-	-	11	-

Tabelul 1. Repartiția etnică în comuna Vadu Izei, Maramureș

1.3. Fără a urmări o definiție a termenilor supranume, respectiv poreclă², precizăm că, în opinia noastră, diferențierea dintre ei se face la nivel afectiv: porecla are o încărcătură afectivă, având rolul nu doar de a individualiza, ci și de a ironiza anumite defecte (fizice, morale, comportamentale etc.) ale denominatului, pe când supranumele are o funcție exclusiv antroponomică, de identificare și individualizare, fiind lipsit de conținut afectiv. Prin uz și prin acceptarea de către întreaga colectivitate, porecla trece în sfera supranumelui, fiind preluat de următoarea generație. Astfel, este dificil de stabilit momentul nașterii supranumelor, mai ales a acelor care provin din porecle. Ele se transmit, de regulă, pe linie paternă și se pot pierde prin căsătorie (fetele primesc supranumele soțului, iar bărbatul căsătorit într-un alt sat, pe cel al socrilor, fiind identificat însă în localitatea natală cu

¹ În 2011, localitatea Vadu Izei avea 2187 de locuitori. Datele demografice au fost preluate pe de <https://www.recensamantromania.ro/rezultate-rpl-2021/rezultate-definitive> (Tabelul 2.02.2.); <https://www.recensamantromania.ro/rpl-2011/rezultate-2011> (Tabelul 8).

² Pentru definițiile celor doi termeni, vezi (în ordine cronologică): Candrea 1895, p. 7–8; Pașca 1936, p. 43–44; Grecu 1962; Graur 1965, p. 70; Purcar-Gușciță 1967; Țăra 1968; Homorodean, Mocanu 1969; Loșonți 1969; Stan 1973; Roșianu 1976; Felecan N. 2010; Felecan O. 2012; Felecan D. 2014; Adam 2015; Mihali 2017.

supranumele moștenit de la tată; aceeași situație se regăsește în cazul în care bărbatul accede, prin căsătorie, la o clasă socială superioară familiei lui).

2. Originea supranumelor din Vadu Izei

În cadrul comunității cercetate, cele mai multe apelative neconvenționale înregistrate de noi funcționează astăzi ca supranume. Denominația prin supranume cuprinde mai multe formule:

a) enunțarea filiației, fie pe linie maternă (*A Hojdoaii* < n. fam. *Hojda*; *A Irinii*; *A Moașii din Zăvoi*), fie pe linie paternă (*Gheorghe-a lui Nuțu*);

b) folosirea unui singur nume (*Argintu*, *Cocuț*), uneori la genitiv, însoțit de prepoziția *de*, alteori alăturat prenumelui.

La origine, acestea au fost nume de familie, prenume sau porecle.

2.1. Supranume care provin din **nume de persoană**:

2.1.1. Nume de familie: *Bandur*, *Bălin*, *Bodea*, *Bodor*, *Brândău*, *Bulea*, *Cosma*, *Costan*, *Cristei*, *Curtean*, *Gagea*, *Hrincea*, *Leva*, *Onofre*, *Pârja* (Chest. IV: „om sărac; contrast cu un om bogat din altă comună”), *Petrovan*, *Preda*, *Puți*, *Utan*, *Tologa*. Unele dintre acestea sunt menționate în documentele istorice (*Bălin*, *Hrincea*, *Tologa*: Borlean 2020, p. 71, 73) sau sunt notate, de învățătorul Teodor Utan, ca răspuns la *Chestionarul IV. Nume de loc și nume de persoană* (*Leva*) ori sunt transcrise, de același corespondent, din registrele de stare civilă (*Hrincea Ana*, născută în 1846; *Petrovan Dumitru*, născut în 1856). În prezent, ele, însă, nu mai funcționează ca nume de familie în localitate, dar sunt cunoscute în județ (vezi DFNFR, DFNFM), cu excepția antroponimelor *Bandur* (înregistrat în județul Satu Mare: vezi DFNFR) și *Tologa*. În aceeași categorie includem și câteva supranume pentru care nu putem stabili cu certitudine antroponimul-bază: *Bocșu* – cf. n. fam. *Bocșu*, cunoscut în Transilvania, în județul Brașov (vezi DFNFR) și *Bocșo*, înregistrate în Maramureș (vezi DFNFM); *Purița* – cf. n. fam. *Pura* (vezi DFNFM) + suf. dim. *-ița*; *Toncu* – cf. n. pers. *Toncu* (DOR, p. 14, s.v. *Antonie*) și n. fam. *Tonca* (vezi DFNFM).

2.1.2. Prenume: a) masculine: *a lui Toader, a lui Andraș³, Doni* (< magh. *Dani*), *Iacob, Istrate, Maței, Nicoară, Pinte, Șandor, Todoru lui Ianci* (< magh. *Jancsi*), *Toma, Țuiu Pintii, Văsâi* (var. *a lui Vasile*: vezi și ALR II SN V h. 1527), *Zaharia*. La acestea adăugăm și supranumele care au la bază diminutive și/sau hipocoristice: *Gheorghe a lui Nuțu* (< hip. *Nuțu* < *Ionuț* < *Ioan*), *Ghiuriță* (poate fi n. fam. magh. *Gyurica* < *Gyurica*, dim. de la *György*: vezi Kázmér 1993), *Ștefi* (< *Ștefan*), *Titi*; **b) feminine:** *Nița dintre Jâzi, a Irinii, a Năstachii, a Năstăcuții⁴, Sava*.

În cazul supranumelor care provin din prenume masculine sau feminine se remarcă păstrarea unor antroponime care, astăzi, au căzut în desuetudine. Dacă *Istrate, Nuțu, Toader, Todor, Vasâi, Nița* figurează printre antroponimele notate ca răspunsuri la *Chestionarul IV* (vezi și Colciar, Mihali 2021), ele nu mai sunt de actualitate. Unele au dispărut din repertoriul onomastic la care recurge părinții din zilele noastre (*Istrate, Nuțu, Pinte, Zaharia, Nița, Sava*), altele au fost înlocuite cu formele culte: de exemplu, *Matei* a luat locul lui *Maței*, variantele *Toader, Todor*⁵ au fost înlocuite de cultul *Tudor*.

2.2. Supranume care indică **originea locală** a purtătorului (inițial): *Porceanu* < *porceán* ‘persoană originară din Valea Porcului, azi Valea Stejarului’; *Rogneanu* < *rognéan* ‘persoană originară din Rona [róna]’ (*Rona*, fiind denumirea generică pentru localitățile Rona de Jos, Rona de Sus, situate la 12, respectiv 16 km de orașul Sighetu Marmăției);

2.3. Supranume care trimit la **forme de relief**: *Dâmb*⁶ < *dâmb*; *Gorgan* < *gorgán* ‘grămadire de pământ pietros în formă de căpiță sau de căpățână de zahăr; dâlmă, gâlmă, movilă, măgură’ (DLR);

2.4. Supranume care indică **meseria/ocupația/funcția** purtătorului (inițial): *A Corătăriții* < sprn. *Corătărița* < *corătăr*, var. *a lui curător* ‘(Bis. Transilv.) epitrop al bisericii’ (DA); *Crășmaru* < *crășmăr*;

³ În *Introducere* la ALRR–Mar., I, p. XVI, *Andraș* figurează, în localitate, printre cele mai frecvente prenume de bărbați.

⁴ Pentru variantele numelui *Anastasia*, întâlnite în Maramureș, vezi ALR II SN, V, h. 1566.

⁵ Pentru răspândirea acestor variante în Maramureș, vezi și ALR II SN, V, h. 1529.

⁶ Vezi și *Introducere* la ALRR–Mar., I, p. XVI: porecla informatorului I, Arba Gheorghe, este *d’órd’ě-n dîmb*.

Crâsnicu < *crâsnic*; *Diacu* < *diác*; *Paleru* < *páler* ‘cantonier’ (ALRR–Mar., IV, MN, pl. LIV, chest. [1620]); *Polițariu* < *polițár* ‘(învechit și regional) polițai’ (DLR); *Secretaru* < *secretár* (la primărie); *Șpargău* (Chest. IV: „era tăietor de sare (miner)”) – cf. *a spârge*;

2.5. Supranume care trimit la **etnia** sau **statutul social** al purtătorului: *Românu* < *román*. În absența unor informații concludente, nu putem afirma cu certitudine că unele supranume se referă la meseria/statutul social al purtătorului sau sunt create prin antifrază, cum este cazul poreclei *Anginer* (Chest. IV) = *Inginer*, pentru care se dă motivul „era «știop», mergând «măsură»”. Amintim aici și supranumele *Domnean* și *Maioru*.

2.6. Supranume care provin din **porecle**, care vizează anumite caracteristici fizice, morale, comportamentale sau de vorbire ale purtătorului inițial. De altfel, învățătorul Teodor Utan, corespondent la *Chestionarele Muzeului Limbii Române*, semnalează acest aspect în descrierea „poreclelor” înregistrate în 1930 în localitate, precizând „cel dintâu a fost...”. Astăzi, acestea și-au pierdut nota ironică, batjocoritoare, păstrându-și doar funcția antroponimică de identificare, desemnare și individualizare. Unele au la bază termeni care denunesc/trimit la:

- **obiecte din gospodărie (casă și curte):** *Bărbânță* < *bărbânță*, var. a lui *berbînță* ‘vas de lemn, făcut din doage, servind cu deosebire la păstrarea lăpturilor și a brânzeturilor, mai rar a băuturilor spirtoase’ (DA)⁷; *Bățu* < *băț*, var. a lui *băț*⁸; *Căldare* < *căldăre*; *Câlțu* < *călți* ‘resturile de fire (mici, groase s. putrede), care rămân din fuiorul de cânepă (mai rar, de in) în dinții daracului (s. ragilei); firele de cânepă care au căzut jos la răgilarea (dărăcitul) acesteia; ceea ce rămâne în drâgluri din stupa drâglată; a treia calitate de cânepă’ (DA); *Cuibu* < *cuib*; *Leagănu* < *leágăn*; *Lețu* < *leț* ‘șipcă’; *Luminucă* [lumíninúcă] < *luminúcă*, dim., cu suf. -ucă, de la *lumínă* ‘lumânare’;

⁷ Vezi și ALRR–Mar., IV, h. 928/222, 226, 231; h. 931/233; h. 932/226, 230–232, 236, 240; h. 1001/227.

⁸ În Chest. IV, figurează porecla *Băț în cur*, cu explicația „om mic, aspru, silitor. Numit din invidie”.

- **obiecte vestimentare:** *Berlej* < *berlėj*, var. a lui *berlész* (reg.) 1. ‘căptușală’; 2. ‘dos la căciulă, din piele de ied sau de iepure’ (MDA); *Păpuc* < *păpúc*; *Pieptăruc* [t’eptăriúç] < *pieptărúc* < *pieptár*;
- **instrumente muzicale:** *Ceterucă* < *ceterúcă*, dim. al lui *céteră* ‘vioară’;
- **mijloace de transport:** *Hontu* < *hont* ‘roabă (de transportat, în mine)’ (DA); *Trenu* < *tren*;
- **alimente:** *Brânzосу* < *brânză* + suf. -os sau *brânzós* ‘(fig.) om de ispravă’ (DA); *Cârnațu*⁹ < *cârnát*, var. a lui *cârnát*; *Cocu* < *coc* ‘colăcel care se dădea colindătorilor mici’; *Cocuț*¹⁰ (Chest. IV: „cel dintâiu a fost îmbulzit (ghebos)”) – cf. *Cocu*, *coc* (vezi *supra*) și *cocúț* ‘pâine mică’; *Colac* (Chest. IV: „fiind «crâsnic» (făt), primea colaci”) < *colác*; *Făinuca* < *făinúcă*, dim., cu suf. -ucă, de la *făină* (în răspunsurile la Chestionarul IV e notată ca poreclă feminină, cu precizarea „a cerut împrumut «făinucă»”); *Mâncărușă* < *mâncărúșă* ‘(prin Transilv. și Maram.) jumări de ouă’ (DLR); *Poprică* < *poprică*, var. a lui *pápricá* ‘(Transilv.) boia (de ardei)’ (DLR); *Șălată* < *șălátă*, var. a lui *salátă* ‘plantă erbacee legumicolă din familia compozeelor, cultivată pentru frunzele sale mari, rotunde, bogate în vitamine și în săruri minerale, care se consumă în stare verde, lăptucă, (regional) marulă (*Lactuca sativa*)’ (DLR); *Turtă* (Chest. IV: „capul lat”) < *túrtă* ‘preparat alimentar de formă rotundă și turtită, din aluat nedospit sau din mălai, copt în cuptor’ (DLR);
- **floră:** *Harbuzu* < *harbúz* ‘(Maramureș) bostan (II), curcubetă’ (DA); *Piciocă* < *piciócă*, var. a lui *picióică* ‘cartof’ (DLR)¹¹;
- **faună:** *Buha* (în Chest. IV, *Buhoi*: „A locuit în câmp. Primăvara lucra cântând, lângă pădure. Acolo erau și buhe”) < *búhă* ‘bufniță’¹²; *Cocoșel* < *cocoșél*, dim. al lui *cocós*; *Coțoru* < *coțór* ‘(Rutenism, în Țara Oașului) pisoi, cotoi’ (DA); *Furnică* < *furnícă*; *Găunu* < *găun*;

⁹ În *Introducere* la ALRR–Mar., I, p. XVII, se precizează că porecla *Cârnaț*, dată informatorului III, Arba Mihai, este „moștenită”.

¹⁰ Vezi și *Introducere* la ALRR–Mar., I, p. XVI.

¹¹ Pentru răspândirea termenului *piciocă*, vezi și ALRR–Mar., II, h. 440; ALRR–Trans., IV, h. 451; NALR–Criș., III, h. 575.

¹² Pentru răspândirea termenilor *bufniță*, *buhă*, vezi ALRR–Mar., III, h. 605; ALRR–Trans., IV, MN, chest. [1394].

Gânsuță < *gânsuță*, dim. al lui *gânscă*, var. a lui *gâscă*¹³; *Hulpea* < *húlpe*, var. a lui *vúlpe* (vezi ALRR–Mar., III, h. 583); *Mâțu*; *Porumbu* < *porúmb* ‘porumbel’ (DLR); *Puica*¹⁴; *Pupăză* (în Chest. IV este dată aceeași explicație ca la *Buhoi*); *Ursu*. Unele pot avea o dublă interpretare. De exemplu, porecla *Puica* poate fi dată pornind de la analogia cu o găină tânără, dar poate fi și o formă de alint pentru o femeie iubită; *Ursu* poate trimite la un om mare, prin comparație cu un urs, însă nu putem exclude originea antroponimică a supranumelui, dat fiind faptul că, în Maramureș, nume precum *Lupu*, *Ursu* au fost frecvente în trecut.

• **caracteristici sau defecte (fizice, morale, comportamentale, verbale ale purtătorului (inițial))**: *Breazu* < *breaz* ‘(cal, bou s. vacă, câine, capră, pisică) cu o pată (stea, țintă) albă în frunte s. cu o dungă albă pe bot’; ‘p. ext. (vitele breze fiind rare, despre oameni, de obicei, la comparativ) (mai) de seamă, (mai) deosebit, cfr. (mai) abitir, (mai) dihai, (mai) grozav’ (DA); *Brihanu* < *brihán*, var. a lui *burduhán* ‘burtă de animale, înțelegându-se sau întreagă partea umflată a corpului în care sunt așezate organele digestive sau stomacul și intestinele (în peritoneu) în parte; fig. (pop., în glumă s. batjocură se întrebuințează și despre oameni spre a indica un) pânțec mare și nesățios’ (DA); *Butugu* < *butúg*, var. a lui *butúc*, pentru care DLR dă și sensul ‘fig. (Adesea omul e comparat cu un *butuc*, arătându-se:) a) forma scurtă și groasă; picioarele groase și greoaie; *A fi gol chilug și gras butuc*: se zice celor ce au cheltuit tot pe băutură; b) nesimțire, nemișcare, trândăvie; c) bătăran, prost, cfr. necioplit’; *Cătran* (Chest. IV: „om harnic, aspru, cătrănit”) < *cătrán* ‘fig. (întrebuințat adjectival s. adverbial) negru la față (de mânie) cum e catranul (în expresia) *A se face catran* (de mânie) = a se cătrăni, a se face foc (de mânie), a se mânia tare, a se înfuria’; ‘rău’ (DA); *Cheșu* < *cheș* ‘(ungurism) bălțat; (bou) pestriț’ (DA); cf. și n. fam. *Cheșu* (DOR, p. 236; DNFR) și *Cheșa*, întâlnit în Maramureș (vezi DFNFM); *Cigălitu* < *cigălí*, var. a lui *cicălí*, sau < *cigălí*

¹³Pentru răspândirea apelativului *gânscă* [gâscă, gînscă], vezi ALRR–Mar., II, h. 393; ALRR–Trans., III, MN, pl. 60, chest. [986].

¹⁴Vezi și *Introducere* la ALRR–Mar., I, p. XVI.

‘a ciupi de ici și de colo câte puțin; a ciuguli’ (sens comunicat de colegul nostru, Dumitru Loșonți); *Ciloc* (Chest. IV: *Cilog* – „toți caii și-i botează *Cilog*”) < magh. *csillag* ‘stea’; *Cioată* < *cioătă* ‘= ciot; rădăcină; lemn putred (Vad, în Maramureș)’ (DA); MDA consemnează și sensul ‘(ivp) om care se preocupă de problemele altora mai mult decât de ale sale’; *Cracu*; *Mintoș* < *míntoș* = *mintós* ‘(despre oameni) care are multă minte; inteligent, capabil; înțelept, chibzuit, cumpătat, cuminte’ (DLR); *Oh!* – cf. *ohi!* ‘(în limbajul muncitorilor forestieri) 1. Semnal prin care lucrătorii de la uluc confirmă că au înțeles comanda care le-a fost transmisă anterior; 2. Semnal prin care se anunță încetarea trimerii lemnului pe uluc’ (DLR)¹⁵; *Orbu* (Chest. IV: „clipea des”); *Păcău* (Chest. IV: „tot pipă fără întrerupere”) < *pâc!* ‘cuvânt care redă sunetul exploziv surd produs de fumători când trag fumul din lulea sau din țigară’ (DLR); *Prisnelu* < *prisnél*, var. a lui *prâsnél* ‘(familiar) epitet pentru un copil (mic și) foarte vioi sau pentru un om iute, ager’ (DLR); *Scânteuță* < *scânteuță*, var. a lui *scânteuță*, dim., cu suf. *-uță*, de la *scân-teie* (vezi și DLR); *Scurtu* < *scurt* ‘scund’; *Șchiopu* [șt’ópu] < *șchiop*; *Șpihu*¹⁶ – cf. *șpihă* 1. ‘(cu sens colectiv) păr rar și mic (Moisei – Vișeu de Sus)’; 2. ‘(la pl.; în forma șpâhe) plete (Săcel – Vișeu de Sus)’ (DLR); *Tăbăcă* (Chest. IV: „a tot cerut tăbăcă/tutun”) < *tăbăcă*, var. a lui *tabác* ‘tutun’ (DLR); *Țățoc* < *țățóc* ‘(prin nord-vestul Maram.) furuncul pe ugerul vacii, al oii’ (DLR); *Vișta* < *vișta* ‘(Bucov. și Maram.) strigăt cu care se mână caii (înhămați) pentru a merge spre stânga’ (DLR).

În absența unor informații care să ne ajute în delimitarea clară a supranumelor care pornesc de la trăsături fizice de cele care au la bază caracteristici morale/comportamentale/verbale, am ales să includem toate aceste nume într-o singură clasă, deoarece, în unele cazuri, supranumele trimit clar la aspecte comportamentale ale purtătorului inițial (de exemplu, *Păcău*, *Prisnelu*) sau la trăsături fizice (*Șchiopu*), pe când altele nu pot fi încadrate, fără informații suplimentare, într-o

¹⁵ În *Introducere* la ALRR–Mar., I, p. XVI, se precizează: „Ocupațiile de bază ale locuitorilor sunt agricultura și creșterea vitelor. Puțini dintre ei se angajează, sezonier, la exploatarea forestieră”.

¹⁶ Vezi și *Introducere* la ALRR–Mar., I, p. XVI.

clasă anume, fiind posibil ca ele să fi fost date pornind atât de la caracteristici fizice, cât și de la cele morale (de exemplu, *Breazu*) sau prin antifrază (*Mintoș*). Informațiile notate de Teodor Utan în răspunsul la *Chestionarul IV* pot explica, cel puțin parțial, procesul de atribuire a poreclelor în localitatea Vadu Izei (de exemplu, *Cilog*, *Orbu*).

• **alte criterii:** *Bădiță* < dim., cu suf. *-iță*, de la *băde*; *Bagău* < *bagău*, var. a lui *băgău* ‘tutunul rămas în fundul lulelei, prefăcut, în parte, în scrum, pe care unii țărani îl „pun la măsă”, înlocuind astfel fumatul’ (DA); *Pocăitu* < *pocăit* ‘(p. gener.) adept al oricărei secte religioase creștine, sectant’ (DLR).

2.7. În lipsa unor informații lămuritoare, pentru o serie de supranume **nu putem stabili originea**, fapt ce determină rezerva noastră în a da explicații referitoare la modul lor de formare. Amintim aici: *Bărgău* – cf. n. top. *Bărgău* sau n. fam. *Bărgău* (vezi DFNFR); *Bârsa* – cf. *bârsă* sau n. fam. *Bârsa*, *Bârsă* (vezi *ibid.*); *Bebea* – cf. *bébe* ‘ființă închipuită cu care se sperie copiii’ sau ‘bebeluș, copil în primii ani de viață’ (MDA) și n. fam. *Bebe*, *Bebea* (vezi DFNFR); *Bebiș*; *Belniță*; *Bludăr* – cf. *blódăr*, var. a lui *blóder* ‘cuptor la soba cu lemne’ (DRAM); *Bucu*; *Capri*; *Clențu*; *Coardi*; *Crică*; *Făcu*; *Făsândă*; *Fleorțu* – cf. *fleorță*, var. a lui *fleoărță* ‘femeie stricată, depravată, fleorțotină, fleștură, fleandură, buleandă, șuleandă etc.’ (DA); *Futi*; *Halbău* – cf. *hálbă* + suf. *-ău*; *Hanzi*; *Hișer*; *Hitiri*; *Honi* – cf. n. fam. magh. *Honi* (vezi Kázmér 1993); *Puru*; *Sențu*; *Sfârșoc*; *Șlicu* – cf. *șlic*¹ ‘(prin Transilv.) material granular obținut prin prepararea minereului pe cale umedă’ și *șlic*², var. a lui *ișlic* ‘acoperemânt pentru cap, făcut din piei de sobol s. din pieleă subțire, din atlaz, din postav, etc. Înainte vreme, îl purtau numai Domnii Țărilor române, apoi și doamnele lor, mai târziu boierii (fiind chiar simbolul boieriei și având mărime variabilă, după rangul aceluia care-l poartă), apoi boierinașii, negustorii și, pe urmă, lăutarii’ (DLR); *Tizu* – cf. *tiz* ‘(regional) termen de adresare (cu nuanță afectivă) folosit de obicei între persoane de aceeași vârstă’ (DLR) și magh. *tíz* ‘zece’; *Ținghiri* – cf. *tinghilí*, var. a lui *tingălí* ‘1. (prin Transilv.; despre clopoței sau despre clopote) a suna, a bate; (regional) a ținăni’; ‘2. (despre mână sau picior) a se bălăbăni’ (DLR); *Turhu*; *Țăliu*; *Țatic*; *Vivu*.

3. Structura poreclelor/supranumelor din Vadu Izei

3.1. Din punct de vedere structural, cele mai multe porecle/supranume sunt formate dintr-**un singur termen**, fie primar (*Argintu* < *argînt*; *Burcuș* < *burcúș* ‘prusian’ (DA) sau, mai probabil, *Burcuș*, nume de câine; *Harapu* < *haráp*, var. a lui *aráp*), fie derivat, cu sufixul:

-**ău** (folosit în special cu sens depreciativ): *Gâscău* (Chest. IV: „a fost găscar”) < *gâscă*; *Păcău* < *pâc*!; *Piștalău* (Chest. IV: „era în comună un pretor Pișta; cu acesta țineau mari prietenii”) – cf. *piștalău*: *a umbla piștalău* = a umbla încoace și încolo fără nicio treabă, fără rost (DLR) și n. pers. *Pișta*; *Șpargău* – cf. *șpărgă* ‘sfoară’; *Țântău* – cf. *țin-tă* [țință] și *Țântă*, n. pers. (vezi DOR 397; DFNFM);

-**aș**: *Palerașu* < sprn. *Paler*;

-**an**: *Domnean* < *domn*;

-**uc(ă)**: *Luminucă* < *lumină*, *Pieptăruc* < *pieptăr*;

-**uț(ă)**: *Cocuț* < sprn. *Cocu* sau *coc* ori *cocúț*; *Scânteuță* < *scântéie*.

3.2. La acestea se adaugă o serie de porecle, devenite supranume, care au la bază **expresii**: *Pui de lup* (Chest. IV: „pleș pe cap”), *Pui de drac*, *Pită mare*, *Papă lapte*, *7 noiembrie*¹⁷, precum și un număr de structuri compuse cu determinant antroponimic (*Gheorghe a lui Nuțu*, *Todoru lui Ianci*, *Țuiu Pintii*) sau cu determinant toponimic (reper toponimic): *Nița dintre Jâzi*, *A Moșii din Zăvoi*.

3.3. Supranumele *Barbălă*, *Brânzălă* par a fi **formații analogice**, după forme antroponimice evreiești, de la *barbă*, respectiv *brânză*. De altfel, în localitatea figurează și supranumele *Mehălă* (*Mehăl* în Chest. IV, pentru care învățătorul Utan precizează „Mihai numit jidovește”). Este posibil ca în această clasă să intre și supranumele *Coacălă*, înregistrat în Vadu Izei.

Discutând despre situația evreilor din Săliștea de Sus, județul Maramureș, în perioada 1919–1947, profesorul Simion Iuga redă numele evreilor așa cum sunt înregistrate în documentele din arhiva primăriei, amintind de *Fischer Șamălă*, negustor/comerciant/cârciumar

¹⁷ Este posibil ca porecla să se refere la o manifestare comunistă, iar denumitorii să stabilească o legătură între purtătorul inițial și aceasta. A se vedea, în acest sens, însemnătatea datei de 7 noiembrie în regimul comunist.

și de *Fischer Hers Iadălă*, croitor (vezi Iuga 2020, p. 240). Dat fiind faptul că și în Vadu Izei au fost evrei¹⁸, considerăm că poate fi luată în discuție o analogie între porecele/supranumele amintite și numele evreiești notate în Săliștea de Sus.

4. Concluzii

Supranumele/porecele din localitatea Vadu Izei, județul Maramureș, reflectă creativitatea denominatorilor, care au găsit diferite formule de identificare, fapt dictat de necesitatea efectuării unor diferențieri de natură antroponimică pentru indivizi cu nume de familie, adesea și prenume, identice. De asemenea, supranumele reflectă dinamica antroponimiei și conservarea unor nume ieșite din uz.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

a) Surse

Borlean 2020 = Ioan Borlean, *Vadu Izei: cartea de identitate*, prefată de Gabriela Ilieș, Marin Ilieș, Gheorghe Ghe. Pop, Mihai Hotea, Ion Mariș, Gheorghe Mihai Bârlea, Sighetu Marmației, Valea Verde, 2020.
Chest. IV = Răspunsuri la *Chestionarul IV. Nume de loc și nume de persoană*, Cluj, Tiparul Institutului de Arte Grafice „Ardealul”, 1930.

b) Bibliografie

Adam 2015 = Gabriela Violeta Adam, *Sistemul popular de denuminație personală din com. Rodna, jud. Bistrița-Năsăud*, în *Caietele Sextil Pușcariu. Actele Conferinței Internaționale „Zilele Sextil Pușcariu”, ediția a II-a, Cluj-Napoca, 10–11 septembrie 2015*, vol. II, Cluj-Napoca, Editura Scriptor, Editura Argonaut, 2015, p. 45–56.
ALR II SN V = *Atlasul lingvistic român* [II], serie nouă, vol. V, București, Editura Academiei Române, 1966.
ALRR–Mar. = Petru Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan, *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Maramureș*, vol. I–IV, București, Editura Academiei, 1969–1997.
ALRR–Trans. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania*, vol. III, de Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți, București, Editura Academiei

¹⁸ În *Foaia personală*, care precedă răspunsurile la *Chestionarul IV*, învățătorul Teodor Utan precizează că, în sat, la data completării chestionarului (1930), locuiesc 100 de evrei.

- Române, 2002; vol. IV, de Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți, București, Editura Academiei Române, 2006.
- Candrea 1895 = I.-A. Candrea, *Poreclele la români*, București, 1895.
- CL = „Cercetări de lingvistică”, Cluj-Napoca, I, 1956 și urm.
- Colciar, Mihali 2021 = Rozalia Colciar și Adelina Emilia Mihali, *Repere antroponimice maramureșene: de la Chestionarele Muzeului Limbii Române, până astăzi*, în „Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica”, 2021, nr. 22 (1), p. 301–316.
- DA = *Dicționarul limbii române* [publicat de Academia Română, sub redacția lui Sextil Pușcariu], București, 1913–1949.
- DFNFM = Ștefan Vișovan, Mircea Farcaș, Mihai Sorin Frânc, Sorin S. Vișovan, Maria Vișovan, Simona Farcaș, *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2007.
- DFNFR = Teodor Oancă (coord.), *Dicționar de frecvență a numelor de familie din România*, Craiova, Editura Universitaria, 2003.
- DLR = *Dicționarul limbii române*, seria nouă, [publicat de Academia Română], tomul VI [M], București, 1965 și urm.
- DNFR = Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- DOR = N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.
- DRAM = Dorin Ștef, *Dicționar de regionalisme și arhaisme din Maramureș*, ediția a doua, Baia Mare, Editura Ethnologica, 2015.
- Felecan D. 2014 = Daiana Felecan, *Pragmatica numelui și a numirii neconvenționale: de la paradigme teoretice la practici discursive*, Cluj-Napoca, Editura Mega, Editura Argonaut, 2014.
- Felecan N. 2010 = Nicolae Felecan, *Categoriile antroponimice: nume, supranume, poreclă*, în Oliviu Felecan (ed.), *Onomasticon. Studii despre nume și numire I*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2010, p. 81–120.
- Felecan O. 2012 = Oliviu Felecan, *Observații referitoare la unele supranume colective din nord-vestul României*, în Rodica Zafiu, Adina Dragomirescu, Alexandru Nicolae (eds.), *Limba română: direcții actuale în cercetarea lingvistică. Actele celui de-al 11-lea Colocviu Internațional al Departamentului de Lingvistică*, volumul II, București, Editura Universității din București, 2012, p. 219–228.
- Graur 1965 = Al. Graur, *Nume de persoane*, București, Editura Științifică, 1965.
- Greco 1962 = Doina Greco, *Despre supranumele din comuna Berzovia. II Supranume provenite din nume de familie, prenume și hipocoristice*, în CL, VII, 1962, nr. 1, p. 323–334.
- Homorodean, Mocanu 1969 = M. Homorodean, N. Mocanu, *Din onomastica comunei Scărișoara (județul Alba)*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, 1969, fasc. 2, p. 135–141.

- Iuga 2020 = Simion Iuga, *Câteva date despre evreii din Săliște de Sus, Maramureș*, în Simion Iuga (coord.), *Cultură și civilizație românească în Maramureș. Simpozionul Național de la Săliște de Sus, august 2019*, vol. X, Cluj-Napoca, Riso-print, 2020, p. 237–249.
- Kázmér 1993 = Kázmér Miklós, *Régi magyar családnevek szótára XIV–XVII. század*, Budapest, Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1993.
- Loșonți 1969 = Dumitru Loșonți, *Sistemul popular de denominație personală din comuna Bonțida (jud. Cluj)*, în CL, XIV, 1969, nr. 1, p. 115–123.
- LR = „Limba română”, București, I, 1952 și urm.
- MDA = *Micul dicționar academic*, vol. I–IV, București, Editura Univers Enciclopedic, 2002 și urm.
- Mihali 2017 = Adelina Emilia Mihali, *Supranume din localitatea Borșa, jud. Maramureș*, în *Caietele „Sextil Pușcariu”, III, Actele Conferinței Internaționale „Zilele Sextil Pușcariu”, Ediția a III-a, Cluj-Napoca, 14–15 septembrie 2017*, Cluj-Napoca, Scriptor – Argonaut, 2017, p. 334–343.
- NALR–Criș. = *Noul Atlas lingvistic român. Crișana*, vol. III, de Dorin Urițescu (coord), Ionel Stan și Gabriela Violeta Adam, Lăcrămioara Oprea, Veronica Ana Vlasin, București, Editura Academiei Române, 2011.
- Pașca 1936 = Ștefan Pașca, *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*, București, Imprimeria Națională, 1936.
- Purcar-Gușeală 1967 = Margareta Purcar-Gușeală, *Porecle (Comuna Șimișna, raionul Dej, regiunea Cluj)*, în „Limbă și literatură”, nr. 14, 1967, p. 143–164.
- Roșianu 1976 = I. Roșianu, *O problemă de onomastică în discuție: categoriile antroponimice*, în LR, XXV, 1976, nr. 3, p. 289–301.
- Stan 1973 = Aurelia Stan, *O problemă de terminologie onomastică: poreclă – supranume*, în CL, XVIII, 1973, nr. 1, p. 85–74.
- Țara 1968 = V. Țara, *Supranumele românești din comuna Domașnea (Caraș-Severin)*, în „Analele Universității de Vest din Timișoara”, VI, 1968, p. 227.

NICKNAMES AND BYNAMES FROM VADU IZEI, MARAMUREȘ COUNTY (Abstract)

The present paper analyses, from semantic and structural points of view, the nicknames/bynames from Vadu Izei, Maramureș county. Our objective is to highlight the principles that underlie the personal denomination and the dynamics of anthroponymy in the researched community. The corpus of the paper was extracted from the monograph *Vadu Izei: identity card*, signed by Ioan Borlean (2020). For a diachronic view on the popular denominative system in Vadu Izei, the current nicknames/bynames were compared with the material extracted from the answers to *Chestionarul IV. Nume de loc și nume de persoană* [Questionnaire IV. Name of place

and name of person], 1930 (from *Chestionarele Muzeului Limbii Române* [Questionnaires of the Museum of Romanian Language], indirect surveys by correspondence, carried out between 1922–1936), completed by the teacher Teodor Ušan.

CUVINTE-CHEIE: *antroponim, poreclă, supranume, Vadu Izei.*

KEYWORDS: *anthroponym, nickname, byname, Vadu Izei.*

*Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu” al Academiei Române
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21
mihaliadelina@gmail.com*